

# Introduktion



## Den lille Istid

Rejs med tilbage til Den lille Istid og hør om hvordan en voldsom kuldeperiode fik fatale konsekvenser for store dele af den nordlige halvkugle i tiden mellem 1400-tallet og 1800-tallet. Hør om hvordan svenskerne kunne gå over isen i de danske bæltter, uden der var noget at gøre og om, hvordan Nakskov led under deres indtog.

Der gives en introduktion til klimaets forandringer og til svenskernes angreb på Nakskov.



Sponsoreret af Kulturarvsstyrelsen

KLIMATUR  
KFIWATUB

# Den lille istid



## Klimaet forandres

Begrebet “Den lille istid” er den almindelige betegnelse for den periode, der begynder i 1400 årene og fortsætter frem til slutningen af 1800 årene. Den lille istid er kendt som en forholdsvis kold periode i den europæiske historie. I løbet af perioden voksede gletscherne i Skandinavien og i Alperne til et omfang, der ikke er set større siden den sidste egentlige istid.

Præcis hvornår klimaet begyndte at ændre sig kan ikke siges præcist, men optegnelser fra Europa giver en idé om tidsrummet og omfanget. Historiske dokumenter og malerier fra perioden beskriver bl.a., hvordan floder frøs til om vinteren i Europa og i det nordlige Amerika. Et maleri fra midten af 1500 årene viser, hvordan floderne i Holland var tæt på at bundfryse i løbet af den lille istid, samt at borgerne i London afholdt markeder kaldet “Frost Fairs” på Themsen om vinteren.

Der er imidlertid uenighed om hvorvidt tilfrysningen af Themsen udelukkende skyldtes klimaforandringerne. Teorier påstår, at forgængeren for den nuværende London Bridge spillede en afgørende rolle. Ifølge teorierne skulle broen indsnævre Themsens løb så meget, at det var muligt for floden at fryse til. Efter den nye bro blev opført, er der nemlig ikke set lignende tilfrysninger. Klimaforandringerne kendes også fra optegnelser i almanakker fra perioden. Her berettes om usædvanlige kuldeperioder med kolde og regnfulde somre.

Klimaforandringerne betød, at perioden var betydelig køligere og mere regnfuld end normalt. 1600 årene er registreret som den koldeste periode. Disse udsving fik stor betydning for befolkningen, der levede på den nordlige halvkugle. Den foregående periode med højmiddelalderen havde været et par grader varmere, end hvad vi kender i dag. Der betød, at befolkningen havde oplevet økonomisk fremgang og ikke lidt under klimaet og vejrets drillerier.

Men i midten af 1400 årene begyndte det at gå ned af bakke. Her begyndte de første tegn på forandringer at dukke op. Høsten svigtede i mange år, hvilket var katastrofalt, da Danmark allerede dengang var et landbrugsland. Afhængigheden af landbruget viste sig tydeligt i befolknings-nedgangen i perioden. Der var også andre faktorer som fx epidemier, der spillede ind, og samlet set var det en rigtig dårlig periode for befolkningen.



Sponsoreret af Kulturarvsstyrelsen

**KLIMATUR**  
**KIWA TUB**

# Den lille istid



## Den lille istid gav Nakskov problemer

Byen Nakskov opstod i 1200 årene og dens placering var fordelagtig både i forhold til fiskeri og handel. Byens handelskontakter i de nordtyske byer resulterede i, at Nakskov i middelalderen var en meget betydningsfuld by. Omkring midten af 1500-tallet befæstede Christian III byen med volde, grave og murede porte bl.a. ud for Tilegade.

Havnen var fra sin begyndelse yderst primitiv og bestod udelukkende af en simpel skibsbro. Under Christian IV blev fæstningen udvidet og styrket bl.a. ved et frem-skudt voldanlæg med bastioner. Trafikken til og fra byen førtes over forskellige vindebroer. Derudover var indløbet til havnen spæret ved hjælp af nedrammede pæle, således at der kun var et smalt indløb, som kunne spærres med en bom.

Frem til 1658 var Nakskov inde i en opblomstringsperiode, der gav byen titlen som landets 7. største købstad. Men lige som alt syntes godt, gik det galt. Danmark havde i 1640'erne lidt et nederlag til Sverige, og den danske konge Frederik III ønskede oprejsning. Derfor udnyttede han, at den svenske Karl 10. Gustav i 1657 var optaget af et felttog i Polen. Men det gik ikke, som den danske konge havde håbet. Den svenske konge forlod øjeblikkeligt Polen og besatte Jylland uden problemer. Den danske flåde havde ingen chancer. Den yderst kolde isvinter betød, at bælteerne var frosset til, og flåden kunne derfor ikke forsvare bælteerne og dermed øerne. Da den svenske hær krydsede den dansk-tyske grænse, var danskerne forsvarsløse og trak sig derfor tilbage til fæstningen i Fredericia. Fæstningen holdt desværre ikke den svenske hær ude, og hen ved 1000 mistede livet, mange blev fanget og byen blev plyndret.

Efter indtagelsen af Fredericia fortsatte hæren øst på. Den svenske konge satsede alt og sendte sine tropper over de frosne bælte. Den 30. januar 1658 gik de svenske tropper over Lillebælt og på ganske få dage var Fyn indtaget. Fra Fyn gik tropperne over Langeland til Lolland og Falster for at komme til Sjælland. Rygterne om den uheldige situation i Fredericia havde nakskovitterne i tankerne, da de svenske tropper kom over isen til Nakskov. Derfor var det ikke meget modstand, svenskerne mødte, da de indtog Nakskov vinteren 1658.

Tropperne drog hurtigt videre. Men det var ikke overstået for Nakskov. Allerede året efter var de svenske tropper tilbage, men denne gang gik det ikke lige så let. Denne gang kom svenskerne fra øst, men da erobringen af byen ikke gik, som de havde håbet, blev der forberedt et svensk angreb på den danske fæstning. Den svenske hær forsøgte forgæves at trænge ind i byen og der skulle gå 2½ måned inden byen endelig kapitulerede. Den kedelige situation skyldtes, at der ikke kom det nødvendige krudt til byen. Kanoner stod klar og kuglerne havde byen også, men det var ikke nok. Svenskerne fik overtaget, og Nakskov overgav sig efter et kraftigt bombardement.



Sponsoreret af Kulturarvsstyrelsen

**KLIMATUR**  
**KIWA**